

ELS PROVEÏMENTS A VILANOVA I LA GELTRÚ DURANT LA GUERRA CIVIL

CÈSAR RODRÍGUEZ SOLÀ

Els esdeveniments que es produïren arran de l'aixecament militar del 18 de juliol de 1936 trasbalsaren la producció i la distribució de béns i serveis.

El subministrament de queviures a la població fou un dels problemes més greus que patí la rereguarda. En aquelles circumstàncies, les diferents forces polítiques i sindicals s'afanyaren per intentar resoldre la situació, sempre, però, des dels respectius punts de vista ideològics.

A Vilanova i la Geltrú, com a la majoria de poblacions catalanes, la distribució de queviures esdevingué una qüestió polèmica que provocà les crítiques més punyents de l'opinió pública local.

ELS PROVEÏMENTS A VILANOVA I LA GELTRÚ DURANT LA GUERRA CIVIL

UNA INTRODUCCIÓ ECONÒMICA

En començar la guerra, Vilanova i la Geltrú era una ciutat de 17.500 habitants que des de l'inici del segle havia augmentat un 50% la seva població. Segons dades de la Generalitat,⁽¹⁾ de 1923 a 1936 el creixement demogràfic de Vilanova havia estat d'un 20,4%, gairebé tres punts per sobre del conjunt de Catalunya. I aquest increment provenia bàsicament de la immigració (tres de cada quatre habitants havien nascut fora de la vila en aquell període), la qual es consolidava com un "element tendencial" de la història de Vilanova.

La població activa vilanovina era netament industrial, amb més del 60% dels treballadors ocupats a la indústria, mentre que en el conjunt de Catalunya aquest percentatge tot just arribava al 50,7%. Per contra, al sector primari hi treballava un 17,5% de la població activa, mentre la mitjana catalana superava el 26%. Predomini, doncs, de la indústria, el tèxtil en concret, que donava feina a uns 2.000 treballadors.

L'any 1936 l'economia vilanovina, a l'ensems que la catalana, patia una considerable davallada, a causa tant de l'impacte de la crisi general de 1929, que començava a fer sentir els seus efectes a la península a partir de 1932 i provocava el col·lapse del comerç internacional, com per l'enfonsament del tèxtil, que es ressentia de l'estanca-

ment del consum intern i de la competència de la seda artificial, entre d'altres motius.

Si repassem els diaris locals dels tres anys anteriors a la revolta militar, ens adonarem que, al costat de vagues polítiques i *lockouts* patronals, trobem també el tancament d'empreses i la reducció de plantilles a diverses fàbriques tèxtils locals per raons exclusivament econòmiques; per exemple, per manca de vendes o perquè no podia importar-se cotó.

El nombre d'aturats (total i parcial) en començar la guerra era d'uns 800, comptant que la meitat eren obrers desocupats de la Fàbrica de Mar, llavors tancada.

La producció agrícola vilanovina de fruites i verdures abastava de manera suficient el mercat local. Fins i tot se'n venien a fora.⁽²⁾

El blat, l'oli i el llegum eren articles clarament deficitaris, i s'importaven de l'Aragó, de Castella, de la Rioja o d'Andalusia, a més de les comarques de Lleida.

El sucre, el bacallà i l'arròs eren també mercaderies importades. La producció local d'ous abastava la meitat del consum local; i la producció de llet de les vaqueries del poble, amb uns 700.000 litres anuals, era suficient per als vilanovins.

Pel que fa a la carn, diàriament es sacrificaven a l'escorxador municipal una mitjana de tres vedells, quatre cabrits i sis porcs. A més de la producció pesquera, una part de la qual es venia a altres zones de Catalunya.

En resum, podem dir que a Vilanova, malgrat tenir un sector primari reduït en relació al volum de població ocupada, la producció local de queviures era suficient en termes generals per abastar la població en temps de pau. Determinades mercaderies bàsiques com el blat, el sucre o el bacallà havien de comprar-se fora, com a la majoria de ciutats catalanes. Així, per exemple, la producció de blat del país només abastava una tercera part del consum català.

LA DISTRIBUCIÓ EN TEMPS DE GUERRA

Arran de la revolta militar del 18 de juliol, s'imposaren els principis revolucionaris que organitzaren la producció, la distribució i el consum de la rereguarda.

Joan P. Fàbregas, que fou Conseller d'Economia de la Generalitat i membre de la CNT, ho havia teoritzar dient que existia un "front de combat" i un "front econòmic", que era la rereguarda. Aquest "front econòmic" necessitava organitzar-se d'una banda per ajudar el "front de combat" a guanyar la guerra i, de l'altra, per establir les bases dels principis revolucionaris a tots els àmbits de l'economia i de l'organització social.⁽³⁾

Aquesta actitud, impulsada fonamentalment pel sindicat anarquista, el qual tenia uns 1.500 afiliats a Vilanova l'any 1936,⁽⁴⁾ fou la força que va orientar el programa econòmic revolucionari, tant de la producció com de la distribució i consum.

Quant a la producció, es col·lectivitzaren les grans empreses locals. I també les petites fàbriques i els tallers, sovint de forma forçada per les circumstàncies, de vegades amb l'acord de l'antic propietari, que esdevenia formalment membre del comitè de control respectiu, normalment afiliat a la UGT.

I fins i tot s'adoptà el règim col·lectiu de treball en altres activitats i serveis, com per exemple barberies, sastres, construcció i serveis de manteniment, espectacles, transport, forns de pa..., a més de bona part del sector agrari i pesquer.

Si la producció i el transport en general havien estat col·lectivitzats, la distribució de mercaderies i el comerç exigien una organització diferent i més adient als principis revolucionaris imperants. Aviat el subministrament de queviures a la població esdevindrà un factor bàsic de la rereguarda.

De vegades s'ha dit que el combat per l'avituallament a Catalunya s'havia perdut ja el primer dia. El cert és que va existir una base objectiva: l'escassetat de productes. Els historiadors assenyalen diverses causes que provocaren aquesta penúria d'articles de primera necessitat:

a) Les zones agràries tradicionals de la península, cerealístiques i ramaderes, aviat varen estar en mans dels insurrectes. Això és cert, però també bona part de Castella i la Manxa i tot el Llevant roman-gueren fidels a la legalitat republicana.

b) Catalunya era una zona densament poblada, amb molta població urbana, i en conseqüència qualsevol estranguiment en la distribució de queviures es notava amb més intensitat que en una altra zona.

c) La producció i els mitjans de transport es desviaren cap a les necessitats bèl·liques.

d) L'aparició de l'especulació, fins a cert punt lògica en una situació excepcional com aquella. Especulació dels diferents agents que intervenien en cadascuna de la fases de la distribució: intermediaris, majoristes, comerç minorista i fins i tot el mateix públic consumidor, que va adoptar unes actituds especulatives davant de la incertesa d'aquells mesos.

e) L'acaparament de queviures per part de la intendència militar, que destinava un gran volum de recursos als combatents, i en general a les previsions d'una guerra cada cop més llarga.

f) L'augment del consum per l'arribada a Catalunya de les diferents onades de refugiats a mesura que es desplaçava el front bèl·lic.

LES PRIMERES MESURES DEL COMITÈ DE DEFENSA LOCAL

A efectes expositius, dividirem la problemàtica dels proveïments en tres fases o etapes, en funció de l'organisme que en cada moment tingué la competència real del subministrament de queviures a la població.

La primera fase es caracteritzà perquè el Comitè primer i el Consell municipal després varen ser els responsables de la gestió de tota la matèria relacionada amb els proveïments a Vilanova, des de l'intercanvi de productes amb els altres pobles fins a l'organització interna del racionament a la ciutat.

Aquesta primera etapa arribà fins a mitjan 1937. A partir d'aquesta data, la Conselleria de Proveïments de la Generalitat va assumir l'ordenació de la distribució de queviures dins de Catalunya i el comerç amb l'exterior, per bé que la gestió del racionament dins de Vilanova continuà en mans del Consell municipal.

En la darrera fase, que va començar al gener de 1938 i durà fins al final de la guerra, fou el govern de la República qui centralitzà la política de proveïments a totes les zones lleials.

Així doncs, hem d'adonar-nos que la distribució de queviures dins de la vila, la gestió del racionament, va ser sempre competència municipal.

El Comitè de Defensa Local de Vilanova i la Geltrú es va constituir el 22 de juliol de 1936 i s'estructurà en sis comissions. La proclama que va sortir al butlletí que començà a publicar-se en aquella

COMARCAL DE GARRAF

VILLANUEVA Y GELTRÚ

Hem rebut dels companys del Consell Municipal
(Comissió de Proveïments) la quantitat de 750 pesetes per
la compra de 50 dotzenes de melons, dels companys de Cunit
Import del transport: 25 - ptes.

El secretari

El delegat responsable

Vilanova i la Geltrú, 2 de Agost de 1937.

De vegades era un sindicat, en aquest cas la CNT, qui feia d'intermediari entre dos ajuntaments per intercanviar mercaderies.

mateixa data destacava els objectius revolucionaris que en l'ordre econòmic i social pretenien assolir les forces revolucionàries.

Més enllà de l'estricta defensa de la vila contra la revolta militar, el Comitè va controlar i assumir pràcticament la totalitat d'activitats de la vida municipal. El subministrament de queviures a la població i de matèries primeres a les empreses s'ha d'emmarcar com un aspecte més, certament important, de les competències assumides pel Comitè de Defensa Local.

A l'inici, les funcions relacionades amb els proveïments es repartien en dues comissions: la d'Alimentació i Relacions exteriors (integrada per representants de la Unió de Rabassaires, CNT, UGT i FAI), i la de Transport, Abastament i Circulació (UGT i ERC). A més la supervisió general era exercida per la comissió d'Economia i Treball, integrada exclusivament per membres dels dos sindicats (CNT i UGT).

Aquesta circumstància de la inicial constitució de dues comissions competents en el subministrament de queviures ens fa suposar que la funció no estava gaire definida, potser perquè en aquells primers dies l'opinió de les forces polítiques i sindicals era que la revolta militar seria reduïda ràpidament, i en conseqüència no tindria cap efecte sobre la circulació i distribució de mercaderies, encara que una de les primeres actuacions del comitè va ser la incautació dels mitjans de transport.

Les mesures inicials del comitè en matèria de proveïments pretenien controlar els preus dels articles de primera necessitat (*Butlletí*, núm. 1):

Així mateix s'acorda que el botiguer que per aquestes circumstàncies augmenti el preu dels queviures, serà castigat a tenir-los de donar de franc.

També es rebaixà el preu del gas un 25% i s'aprovà la reducció del preu dels lloguers d'habitatges compresos entre 20 i 60 pessetes mensuals; aquesta mesura, que afectava un 30% del conjunt d'habitatges de lloguer de la vila, s'avançà uns dies al decret de la Generalitat de rebaixa general del 50% de l'import dels lloguers.

El dia sis d'agost el comitè acordà finalment la constitució d'una única Comissió de Proveïments, que centralitzaria totes les actuacions relacionades amb els subministraments.

En la primera sessió de la Comissió s'aproven, entre d'altres, els punts següents:

- Determinar un preu màxim de venda de patates.
- Expedir uns vals alimentaris per als milicians i per a assistència social.
- Publicar un ban on s'exigia als productors i comerciants que facilitessin a la Comissió un inventari de les existències en aquella data.

De forma provisional, s'instal·là el dipòsit general de la Comissió a l'església de Sant Antoni.

La Comissió de Proveïments estava estructurada en tres seccions:

- Secció d'importació-exportació, encarregada de les compres a l'engròs de fora de la vila i del control de les vendes a l'exterior.
- Secció d'inspecció, formada per brigades de voluntaris dels dos sindicats, amb la missió de vigilar la distribució minorista, les alteracions dels preus per part dels comerciants i la qualitat dels productes posats a la venda.
- Secció d'abastament al front, creada a finals del mes d'agost, i encarregada bàsicament de coordinar el transport de camions de peix oferts pel Sindicats d'Indústries Pesqueres (antic Pòsit) als milicians que lluitaven al front.

Aquesta darrera secció només va tenir una durada d'un mes (fou dissolta a finals de setembre), per bé que es continuà la tramesa de queviures al front, encara que ja no fou gestionada per un organisme separat.

Durant aquests primers mesos de revolució no es nota encara l'escassetat, però ja sorgeix l'especulació de preus i l'acaparament de determinats productes. Fins i tot semblava que es visqués eufòricament o, en qualsevol cas, no imperava l'austeritat. Hem d'adonar-nos que els salaris havien augmentat un 15%, la jornada laboral s'havia reduït a 40 hores i també s'havien rebaixat els preus dels lloguers i del gas. Totes aquestes mesures decretades per una Generalitat des-

bordada pels esdeveniments seran criticades i revisades posteriorment, fins i tot per reconeguts dirigents anarquistes com Joan Peiró.

L'ORGANITZACIÓ MUNICIPAL DELS PROVEÏMENTS

Un decret de la Generalitat del mes d'octubre de 1936 dissol els comitès locals i disposa la composició dels ajuntaments d'acord amb la proporció existent en el govern de la Generalitat. A Vilanova suposava l'establiment de vint-i-dos consellers (7 CNT, 6 ERC, 4 PSUC-UGT, 3 POUM i 2 UR).

L'activitat del nou govern local no comportà cap canvi, almenys inicialment, respecte a les pràctiques municipals del comitè de defensa. Per exemple, es continuà imposant tributs de guerra; tampoc no es volia nomenar alcalde, per mantenir un sistema mig col·legiat mig assembleari; i s'establiren cinc comissions molt semblants a les anteriors (abans n'eren sis). En concret, pel que ara ens interessa, es va crear el Departament de Proveïments i Transport.

L'organització d'un model de proveïments de queviures a la vila centralitzat, necessàriament racionat i d'acord amb uns principis revolucionaris, exigia diversos tipus d'actuacions per part del Departament. Podem destacar-ne quatre de preferents:

1) Control de la producció local (agrícola, bàsicament), així com de les formes d'organització d'aquesta.

2) Assegurar l'intercanvi comercial amb altres indrets, tota vegada que el conflicte bèl·lic havia interromput els fluxos tradicionals d'importació i exportació de mercaderies a la vila.

3) Establir una base estadística local que permetés conèixer les necessitats de consum de la població, les existències de productes locals, el moviment demogràfic i d'altres indicadors que fossin útils de cara a una mínima planificació de les subsistències.

4) Lligat al punt anterior, portar a terme un sistema de racionament de productes de primera necessitat que adjudiqués quantitats a cada família de forma equitativa i a preus no prohibitius, i sempre des d'una perspectiva revolucionària.

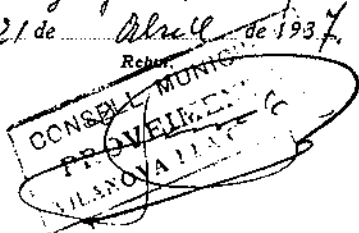
CONSELL MUNICIPAL
DEPARTAMENT DE PROVEÏMENTS

Nº 1469

VILANOVA I LA GELTRÚ

Hem rebut de *J. Albà*
la quantitat de *130.00* Pessetes, import
de la venda de 1 sac de Trusces, 1 sac de
sejants i 1 sac de sejo gros de 35 quallós
Vilanova i La Geltrú, 21 de *Abril* de 1937.

Són *130.00* Ptes.

Un rebut del Departament de Proveïments.

El control de la producció agrícola

A l'agost de 1936 es va constituir el Comitè Tècnic Social d'Agricultura i Ramaderia, depenent del Comitè de Defensa Local, que inicialment tenia com a missió la incautació de finques abandonades pels propietaris i l'organització de la Col·lectivitat agrícola, agrupant també els pagesos que voluntàriament volien adherir-se.

D'altra banda, un dels primers acords del Comitè de Defensa va ser que els aparcers i arrendataris havien d'entregar la part corresponent dels propietaris al Comitè Tècnic Social.

Les mesures locals que afectaven el sector agrari s'han de posar en relació amb el decret de sindicació obligatòria establert per la Generalitat, que comportava l'organització dels pagesos en una estructura única dividida en seccions i amb unes competències que d'entrada comprenien tant el control de la producció com de la distribució i del consum.

Sovint s'ha dit que el fracàs de la política agrícola per part de la Generalitat, que provocà la reticència i malestar dels pagesos, fou

una de les causes de l'agreujament del problema dels proveïments a Catalunya.

En qualsevol cas, el Comitè i després el Departament de Proveïments exigien la declaració de tota la producció agrària local. I la producció dels articles agrícoles racionats, que arribaran a ser-ho tots, només podia ser comprada pel Departament de Proveïments.

El primer cas de control i venda d'un producte agrícola per part del Comitè el trobem a començaments del mes d'agost de 1936 amb les patates.

El 17 d'agost el Comitè local proclama que, a causa de les anormalitats que succeïen cada setmana al mercat amb la compra-venda de patates, el Comitè ordenà que tots els pagesos i majoristes de patates (amb més de 100 quilos) les havien de portar al dipòsit del Comitè, on serien comprades per aquest a un preu establert i venudes als detallistes de la vila acreditats pel mateix Comitè mitjançant uns volants, en lots de cinc quilos i també amb un preu fixat.

La producció ramadera també va ser aviat controlada pel Comitè per impedir els excessos de sacrificis, per bé que la Generalitat es va fer càrrec del control de la producció de bestiar des dels primers mesos. I amb tot, la carn fou un dels productes dels quals abans es va notar l'escassetat.

L'aparició de la carn congelada i la carn en conserva de Rússia, aquesta darrera més aviat per a la intendència militar, intentà mitigar el problema. Malgrat això, la cansalada de seguida substituï la carn, encara que va ser un dels primers queviures racionat.

La crida per intentar que tots els veïns criessin aviram a casa seva, que fou una campanya iniciada a Barcelona, estava en consonància amb el greu problema de la manca de carn.

Assegurar l'intercanvi amb l'exterior

Durant el temps que el Departament de Proveïments va tenir competències per importar productes de fora de la vila (fins a mitjan 1937) existeixen a l'arxiu municipal diversos lligalls amb factures i

rebutos que justifiquen les compres que es realitzaven. A tall d'exemple podem enumerar algunes mercaderies i el lloc d'origen.

De Tarragona, es comprava oli de la Torre de l'Espanyol i ametlles d'Ascó. De les comarques de Lleida, sucre de Menàrguens, moresc d'Algaire i pomes de les Borges Blanques. De Granollers, sabó en pols, de Castellfolit de Riubregós, pollastres, conills i ous. De l'Aragó, blat d'Alcanyís i de Puebla de Híjar, i sucre de Casp; de llevant, blat de moro i taronges de Xàtiva i bestiar d'Oriola. I de més lluny, blat i oli de Jaén, mongetes de Daimiel (Ciudad Real) farina de Los Yébenes (Toledo). A part de les compres tradicionals en pobles de la comarca, llet d'Olesa de Bonesvalls i farina de Canyelles.

És evident que alguns d'aquests indrets eren ja proveïdors habituals de Vilanova. Fins i tot de vegades eren els mateixos comerciants vilanovins els que orientaven el Consell sobre on trobar un determinat producte. D'altres llocs són nous, i això també justificaria els continus viatges que van fer els membres del Departament de Proveïments.

Normalment les relacions comercials es realitzaven a través del comitè o consell municipal respectiu. En petits pobles rurals s'establiren els contactes amb les col·lectivitats agrícoles, que eren els òrgans hegemònics d'aquells nuclis. D'altres vegades, a través d'agents comercials particulars, es contactava directament amb les empreses alimentàries, col·lectivitzades o no.

En alguna ocasió, segons la documentació consultada de l'arxiu municipal, era un sindicat qui feia d'intermediari entre dos comitès; en concret, la CNT va comprar directament al comitè de Cunit i posteriorment va facturar al Departament de Proveïments del comitè vilanoví. També trobem referències de les gestions efectuades per l'economat de l'empresa Pirelli i per la cooperativa de consum La Regeneradora per contactar amb proveïdors forans en nom del comitè o, posteriorment, del consell local.

En tot cas, el govern municipal municipal havia de demanar a l'òrgan local del poble respectiu que autoritzés la sortida de les mercaderies cap a Vilanova. I d'altra banda, qualsevol entrada d'un producte a la vila realitzada per un comerciant, economat o cooperativa havia de ser comunicada al Departament de Proveïments vilanoví.

Inicialment el pagament de les mercaderies importades es realitzava al comptat, mitjançant transferència sobre el compte que tenia obert el Departament de Proveïments al Banc de Biscaia.

En els primers mesos de 1937, s'accentuà la morositat en els pagaments fins a l'extrem que de vegades les empreses o col·lectivitats creditors enviaven un ofici al Consell municipal en el qual apel·laven als principis de solidaritat i cooperació revolucionaris perquè el departament vilanoví liquidés el deute (per exemple, en el cas de Castellfollit de Riubregós).

Potser a causa d'aquests problemes de tresoreria que afectaven tots els municipis, alguns intercanvis es feien a la barata. El mateix Departament vilanoví fa públic un ofici adreçat a altres pobles oferint roba, tovalloles, gèneres de punt, ciment, calçat i peix, a canvi de queviures deficitaris a la vila. Encara que el peix de Vilanova aviat va restar controlat i racionat sense possibilitat de ser objecte d'intercanvi.

També es compraren mercaderies a l'estranger. Al desembre de 1936 es compra a França cigrons i sucre a través d'un agent de duanes. Els productes estaven dipositats a Portbou, i la compra es realitzà ràpidament, ja que en aquells dies es reinstaurava la renda de duanes.

De vegades l'arribada de productes de l'estranger és fruit de donacions solidàries. Aquest és el cas d'una partida de patates, bacallà i cigrons que, des de Nîmes, transfereix un anomenat Comitè Regional Antifeixista espanyol del Gard, a principis de 1937.

El pagament de les importacions de l'estranger s'efectuava necessàriament en divises, que eren sol·licitades a la Generalitat, la qual en un primer moment havia intervingut la delegació de l'Oficina de Moneda Estrangera de Barcelona. Més tard el govern català creà un òrgan propi de comerç exterior.

Un cas especial i molt documentat de compra de mercaderies a França és la importació de 20 tones de cigrons i 46 de mongetes que es realitzà l'any 1938, finançada amb part de l'herència que un prohom vilanoví resident a l'Argentina, Cristòfor Soler i Carbonell, havia llegat a la seva ciutat nadiua.⁽⁵⁾

Per efectuar les gestions i els intercanvis esmentats, el Departament de Proveïments tenia una plantilla de quatre persones que eren membres del Consell. D'entre ells, Josep Arbós, de la Unió de Rabassaires, fou sempre el president del Departament fins que va ser mobilitzat a mitjan 1938.

El sou setmanal de cada membre era de 70 pessetes a més de les dietes per als viatges que realitzaven a la recerca de queviures per a la vila.

Hi havia també cinc empleats, entre administratius i mossos, amb diferents sous, que en total ascendien a 225 pessetes. És a dir, el cost total del personal del Departament era de 505 pessetes per setmana. (Hem de tenir en compte que la gestió del carnet familiar, com després veurem, es realitzava des del Departament d'Estadística.)

A l'Arxiu figuren els comptes del Departament corresponents als tres primers trimestres de 1937. D'altra banda, coneixem pel *Full* municipal les dades corresponents al tercer trimestre de 1936. Si extrapolem el quart trimestre de 1936 com una mitjana dels altres comptes trimestrals, ens dona que la facturació del Departament de Proveïments des de l'octubre de 1936 a l'octubre de 1937 s'acostava a 1.800.000 pessetes, quantitat igual a tot el pressupost municipal de 1937, el qual ja representava més del doble del pressupost de 1936, confeccionat abans de la revolta.

Necessitat d'una organització de l'estadística local

A començaments de novembre de 1936, el Consell municipal decideix la creació d'un Departament d'Estadística Local, que "tindrà per missió principal la vertebració de l'organigrama econòmic que ha de substituir l'antiga forma burgesa del comerç, és a dir, establir l'equilibri entre l'oferta i la demanda, amb les necessitats de producció i de consum"; i segueix el *Full*: "L'estadística ha de ser el receptacle de qualsevol moviment o canvi que en la vida econòmica s'operi en el triple aspecte de la producció, distribució i consum."

Les funcions principals d'aquest nou Departament foren:

- Control de les entrades i sortides de mercaderies de Vilanova.
- Elaboració d'uns fulls de declaració d'existències i de compres que havien d'emplenar els comerciants de la vila.
- Igualment la declaració de produccions efectuades pels pagesos i ramaders.
- Distribució i control de les declaracions que efectuava el cap de família, on constaven el nombre de familiars i els possibles refugiats que mantenia a l'habitatge. Les dades d'aquell full s'utilitzaren com a base del carnet familiar.
- Recull de dades del personal adscrit a l'assistència social, o del que hi havia als centres hospitalaris, a fi i efecte de preveure les quantitats de queviures necessaris.
- Quan es va establir el carnet familiar, el Departament d'Estadística va assumir-ne la gestió, fent les altes i baixes, expedint duplicats, etc.

En resum, la funció del Departament d'Estadística Local fou d'una banda el subministrament de dades reals per conèixer tant la producció local de productes d'alimentació com les necessitats de consum de la població, i d'altra banda, la gestió del carnet familiar, com a instrument bàsic de distribució i de racionament.

En principi, el Departament d'Estadística Local estava situat al mateix lloc que el de Proveïment, a la rambla Principal, 11; després es va traslladar a l'entresol de l'edifici de l'Ajuntament. Més tard, al setembre de 1937, la gestió del carnet es realitzava a les oficines del carrer del Progrés, 31, i a finals de 1938 tota l'oficina del carnet familiar s'instal·là al carrer de la Llibertat, 12, on hi havia la Delegació Comarcal de Proveïments.

L'establiment d'un sistema de racionament

Finalment el quart punt d'actuacions municipals referents als proveïments s'orientà cap a l'establiment d'una organització de la distribució que assegurés un repartiment equitatiu dels queviures, fixant

uns preus únics i taxats, en un marc de progressiva escassetat de productes. L'instrument que consideraren adient per a aquest objectiu va ser el carnet familiar.

Ja s'havien intentat diversos assaigs de racionament, a base de vals que es canviaven per queviures, abans de l'establiment el 24 de desembre de 1936 de la distribució de certs productes a través del carnet familiar.

El repartiment s'organitzà de la manera següent: es dividí la ciutat en quatre districtes. Els carnets duïen un distintiu d'un color (blau, verd, vermell i groc), en funció del districte on vivia la família posseïdora del carnet. En cada districte hi havia una o dues botigues o cooperatives de consum, que eren els únics llocs que podien subministrar els productes racionats. Fins i tot aquests establiments tenien un distintiu del color del districte a la porta de manera visible.

Juntament amb els carnets s'expedien uns tiquets o cupons setmanals per cada producte, que tenien un número de l'u al nou, segons la quantitat que corresponia a cada unitat familiar en funció del nombre de membres.

Per exemple, una família integrada per quatre persones tenia un carnet amb el distintiu de color groc i uns cupons per a l'adquisició setmanal de sucre del tipus quatre (que significava quatre vegades la quantitat d'una persona). Teòricament un membre d'aquesta família podia anar qualsevol dia d'aquella setmana a l'establiment que venia sucre en el districte amb distintiu groc, i retirar-ne quatre mesures de la ració individual de sucre a un preu taxat.

Aquest sistema no només fixava quantitats i preus, sinó que també intentava distribuir l'oferta espacialment (per districtes) i en terminis setmanals, amb l'obsessió d'evitar les cues.

Malgrat això, la situació general d'anormalitat i el natural nerviosisme de la gent van fer que des de les primeres setmanes de vigència del carnet no arribessin a suprimir-se les cues, malgrat les crides que feien des del *Full* el Departament o el mateix Consell municipal.

Els primers productes racionats foren les patates i el sucre (que es repartien tots dos en els mateixos establiments), les mongetes, la

carn de vedella i la cansalada. Progressivament s'hi afegiren la majoria de queviures. A principis de gener del 1937 el pa va ser racionat amb una quantitat diària de 400 grams per persona. Cap al final de la guerra, fins i tot les verdures estaven subjectes a racionament.

Setmanalment sortien al *Full* municipal la quantitat i el preu que corresponien per persona de cada producte racionat, i el lloc de venda si eren productes nous.

Abans de continuar, val la pena conèixer quina va ser la resposta de l'opinió pública a la iniciativa del carnet familiar. Coneixem només el que van escriure el *Full* i *Vida Nueva*, i ambdós escrits evidentment eren favorables a aquest sistema de distribució.

Al *Full* del 18 de desembre de 1936 es llegeix:

El carnet familiar [...] és potser el primer pas encertat vers la socialització d'aquesta branca importantíssima de les activitats obreres. La naixença del carnet familiar revoluciona [...] els fonaments de la petita burgesia comercial, que no obstant i el seu parcial liberalisme, no s'ha sabut situar a l'alçada de les circumstàncies [...]. Amb aquesta mida compremem que es fereix de mort aquella part del comerç particular, lucratiu i burgès, encasillat en les concepcions de línia estreta del segle passat [...] però per altra part respectem i afavorim l'obrerisme mercantil [...] i apoiem aquelles institucions de caràcter obrer com són les cooperatives, que una vegada despullades del seu clàssic i natural egoisme [...] estan cridades a realitzar una gran missió social.

També *Vida Nueva*, publicació de la CNT comarcal, a l'editorial del 13 de desembre diu:

La colectivización de los comercios de vilanova es necesaria e imprescindible, así como también el carnet familiar de consumidor viene a ponerse en práctica en el momento más preciso y necesario.

Fixem-nos, doncs, que en aquest dos textos l'aparició del carnet familiar no es relaciona tant amb una situació d'escassetat provocada pel conflicte bèl·lic, sinó que més aviat es lliga amb els objectius col·lectivistes i els nous principis revolucionaris.

En tot cas, el carnet s'instaurà com a la majoria de ciutats catalanes, encara que Vilanova fou un dels primers pobles a establir-lo.

La situació, però, es deteriorava ràpidament. Durant el primer trimestre de 1937 es produïren ja alguns canvis en l'organització del carnet familiar. D'una banda, el Departament de Proveïments publicà un comunicat advertint la gent forana que no s'instal·lessin a la vila si no demostraven que eren refugiats, ja que no se'ls podria facilitar cap carnet familiar.

Però el canvi significatiu en el racionament d'aquest període sorgeix perquè ja no es pot assegurar la quantitat racionada a tota la població. Es substitueix el districte com a element de repartiment de productes pel simple ordre de numeració dels carnets.

Així, per exemple, s'anunciava que a la botiga X podien anar a comprar cansalada (50 gr per persona) els qui posseïssin els números de carnet de l'1 al 500, i per aquest ordre. O, de vegades, sobretot pel que fa a la carn, que en un moment donat només es repartia en dues carnisseries, en una podien anar-hi a comprar el números de carnet parell i en l'altra els senars, fins que s'esgotessin les existències. Llavors s'anotava el número de la primera persona a la qual no s'havia pogut servir el producte, i quan arribava la següent tramesa de carn s'iniciava el repartiment per aquell número de carnet.

En definitiva, amb aquest sistema s'institucionalitzaven les cues, que era un dels objectius que volia evitar el govern municipal. I també va aparèixer progressivament el mercat negre.

A finals de 1937 es renova el carnet familiar, amb la finalitat de depurar el nombre de racions familiars i fent-hi constar els infants.

A començaments de 1938 es van establir dues altres targetes de racionament. Una de tipus personal per poder accedir als menjadors populars, a poc a poc, se'n restringirà l'ús només per a refugiats i ancians sense recursos. L'altre carnet era un d'especial per a la distribució de llet. Hi havia cinc tipus de targetes, per a nadons, infants, vells, malalts i donants de sang. Cada carnet portava un distintiu de la lleteria subministradora i la quantitat de llet que es podia adquirir.

També durant el segon semestre de 1938 s'emeten targetes especials per a l'adquisició de pa, en un moment molt delicat per a l'elaboració d'aquest producte.

En tot cas, l'angoixa de la població per aconseguir queviures i la fam real apareixen a començaments de 1938. Ja no es tractava d'un problema de cues, sinó de fam. A més, l'hivern del 37 al 38 va ser molt dur i amb manca de carbó.

Encara que segurament no tothom va patir l'estretor amb la mateixa intensitat. Qui podia accedir al mercat negre tenia possibilitat de trobar productes; qui tenia amistat amb algun pagès tal vegada podia aconseguir alguna cosa de més; a qui era d'una determinada organització o partit potser no li calia fer cues.

LA COMPETÈNCIA DE LA GENERALITAT I DE LA REPÚBLICA

En un primer moment la Generalitat, desbordada pels esdeveniments, va deixar en mans dels comitès locals el control de les subsistències. El govern català només legislà des d'un punt de vista organitzatiu en matèria d'agricultura.

Al mes d'octubre de 1936 es creà el Departament de Proveïments, separat d'Agricultura, amb una atenció especial per assegurar l'abastament de queviures a la ciutat de Barcelona.

Dos mesos després, amb Comorera de conseller de Proveïments, la Generalitat desplegà una política de centralització, ordre i jerarquia en matèria de distribució de queviures. Va treure competències als governs locals i establí les delegacions comarcals de la Conselleria.

A Vilanova fou nomenat Primitiu Laguna, del PSUC, delegat comarcal. Laguna, juntament amb Arbòs, serà un dels dos personatges més significatius en l'organització dels proveïments a la vila.

L'establiment de les delegacions comarcals suposava clarament reduir el poder de les organitzacions sindicals i forces locals i el control de l'actuació estratègicament més important a la rereguarda catalana, el subministrament de queviures als pobles de Catalunya, deixant als ajuntaments la funció del racionament dintre de la població.

Era un moment en el qual ja començava a aparèixer l'escassetat de forma molt palpable i convenia una certa planificació i control de la distribució de queviures a tot l'àmbit català. I si bé certament la majoria de governs locals havien actuat fins llavors d'una manera eficient i voluntarista per assegurar el subministrament d'aliments a la població, sembla que també hi havia pobles que es comportaren com a regnes de taifes.

Lògicament aquesta pèrdua de competència dels ajuntaments havia de provocar una certa tensió entre els governs municipals i les delegacions, i així succeí a Vilanova durant els primers temps de coexistència. Fixem-nos, per exemple, que les delegacions s'estableixen durant el mes de desembre de 1936 i no és fins al juliol de 1937 que el Consell municipal vilanoví deixa d'efectuar intercanvis amb altres pobles.

La delegació comarcal s'instal·là inicialment junt amb el departament municipal de Proveïments a la rambla Principal, 11, però després es traslladà al carrer de la Llibertat, 12.

Al mes de setembre de 1937 la Conselleria de Proveïments impulsà una reorganització territorial i es crearen les juntes regionals de proveïments, que coincidien amb les vegueries. Se n'estableixen onze, nou corresponents a les vegueries, més una Junta comarcal del Barcelonès i una altra de la Vall d'Aran. Vilanova s'inclou a la Junta de la tercera vegueria, amb seu a Tarragona. Com a delegat de Vilanova continuava Primitiu Laguna.

Els problemes d'escassetat de mercaderies i d'increment de preus eren cada cop més insuportables per a la població, agreujats per una certa inflació provocada per l'emissió de moneda fraccionària per part de la Generalitat i de les entitats locals.

És en aquesta època que el govern català exhorta la població perquè consumeixi béns inferiors, o nous productes com la soja. I publica un llibre, *El menjar en temps de guerra*, on es detallen les necessitats de calories de l'organisme i els atributs dels aliments que es podien trobar racionats. Tot això tenia com a finalitat preparar la població catalana per a una etapa encara més dura i de més estretor de consum de queviures.

El 6 de gener de 1938 el Govern de la República dissolgué la Conselleria de Proveïments de la Generalitat, i centralitzà totes les competències en la Direcció General de Abastecimientos del Ministeri d'Economia republicà.

La República mantindrà, però, la mateixa organització territorial que la Generalitat; en concret, continuen les Juntes de vegueries fins a, pràcticament, el final de la guerra.

A Vilanova, en aquests darrers mesos hom ja només es podia refiar de la producció local racionada (verdures, patates, peix de tant en tant, pastes de sopa). I, de vegades, de fora arribaven sucre, carn congelada i llegum (llenties). Les quantitats subministrades eren insuficients i tenien prioritat els malalts segons certificat mèdic.

Fou en aquesta darrera fase que sorgiren a Vilanova els horts familiars; que s'intentava aconseguir els queviures directament de les masies; que es va prohibir fer cues de nit, o que no hi havia pa no només per manca de farina sinó també a causa de les restriccions elèctriques.

Cada vegada Catalunya havia de donar de menjar a més gent i cada cop podia comprar menys a fora, sigui per l'avenç dels revoltats, sigui per la situació de depreciaió monetària i de restricció comercial.

TRES PRODUCTES: LA LLET, EL PA, EL PEIX

Hem pogut consultar algunes actes del departament municipal de Proveïments, quan ja només era competent en la distribució dins de la vila i havia canviat el nom per Comissió de Control i Racionament de Queviures, des del novembre de 1.937 fins als primers mesos de 1938. Per aquestes actes podem resseguir l'evolució i les polèmiques relatives a alguns productes locals que estaven racionats, en concret la llet, el pa i el peix.

La llet

Ai novembre de 1937 la producció de llet a Vilanova s'havia reduït a la meitat del mes anterior, a causa de la manca de farratges

per al bestiar. Segons un informe del Comitè Econòmic de Control de la Indústria Vaquera (CNT), era necessari un camió diari d'alfals per alimentar el bestiar existent a la vila, mentre que llavors arribava un camió dos cops per setmana.

L'Ajuntament va fer gestions per facilitar la importació i el transport efectiu de farratges, encara que a preus superiors. Com a conseqüència d'això, els productors van sol·licitar a la Comissió un increment del preu de la llet fins a 2 pessetes el litre. En aquell moment la llet valia 1.25 pessetes i era un preu taxat per la Generalitat.

Com que era el primer cas en què un conjunt de productors afiliats a un sindicat (CNT) integrat en el govern municipal reclamava un augment de preu d'un producte bàsic, això suposava un precedent que la Comissió de Control i Racionament de Queviures no volia resoldre de forma discrecional, tant per la limitada informació que posseïa del sector, com per la necessitat d'arribar a un consens amb totes les forces polítiques, sindicals i socials de la vila en un tema tan delicat com la pujada de preus d'un producte significatiu com la llet.

Per això la Comissió convocà una reunió el dia 27 de novembre, amb l'assistència de representants de la Col·lectivitat Agrícola, la Cooperativa d'Indústries Pesqueres, la cooperativa de consum La Regeneradora, el Grup de compres de la MZA i el Centre de Distribució Confederal, a més de les organitzacions CNT, FAI, Estat Català, PSUC i ERC, els quals prengueren els acords següents:

- Creació d'una Comissió dictaminadora de preus amb la missió d'estudiar totes les sol·licituds d'augment de preus que es proposessin. Aquesta Comissió estaria integrada per un membre de la Comissió de Control municipal i un de les cooperatives. Posteriorment s'hi afegí un representant del PSUC.

- Establir una coordinació entre totes les entitats i organitzacions que es dedicaven a l'adquisició i repartiment de queviures a la vila (cooperatives, economats, col·lectivitats), amb la finalitat d'organitzar un únic centre de distribució de productes.

La naixent Comissió dictaminadora de preus, vist l'estudi que presentaren els productors de llet, informà favorablement sobre l'augment del preu de la llet, que passaria d'1,25 pessetes litre a 1,80

pessetes. Malgrat aquell informe favorable, el Consell municipal decidí fer públics els costos presentats pel Comitè Econòmic de Control de la Indústria Vaquera a fi i efecte de recollir possibles reclamacions o suggeriments dels ciutadans.

Al mateix temps, membres de la Comissió de Control municipal juntament amb els productors vaquers s'entrevistaren a Barcelona amb responsables de la Comissió reguladora de preus de la Generalitat, per concretar les possibilitats reals que existien d'incrementar el preu de la llet. La resposta de l'organisme de la Generalitat va ser contundent, en el sentit de que el preu de la llet estava taxat sense possibilitat d'intervenció des d'una corporació local.

El cert, però, es que finalment el 26 de febrer s'autoritzà un preu provisional de 2,30 pessetes, i posteriorment s'estabilitzà en 2 pessetes el litre, sense que la documentació consultada ens permeti deduir com va ser possible aconseguir l'esmentat augment.

D'altra banda, com ja hem esmentat, per assegurar el racionament a determinats segments de la població, s'establiren cinc tipus de targetes de racionaments: nadons, infants, vells, malalts i donants de sang.

El pa

En el desenvolupament del procés de col·lectivització de l'economia local, es van formar les anomenades Indústries Col·lectivitzades d'Arts Blanques (CNT-UGT) que integraven els dos molins fariners existents a la vila i els forns d'elaboració i venda de pa. La seu de les Indústries estava al carrer de la Unió, 59.

Durant els primers mesos de la revolució, la ració de pa (400 gr) tenia un preu fixat de 0,30 pessetes la peça. Per decret de la Conselleria de Proveïments de la Generalitat, atès el deficient abastament de farines a Catalunya, es disposà la reducció de la ració de pa a 250 gr. A Vilanova es mantingué el mateix preu de 0,30 pessetes la peça, la qual cosa significava un augment del 60%. Més endavant, el preu s'estabilitzà en 0.25 pessetes la ració.

Des de finals de 1937 no es treballava tota la setmana completa

per manca de blat. I fins i tot, més d'una setmana no es va poder subministrar pa a la població.

A l'agost de 1937 s'elaboraven a Vilanova 19.750 racions de pa diàriament. Cinc mesos després es produïen 23.634 peces tres dies per setmana. La distribució es feia mitjançant carnet de racionament. Els pescadors i els treballadors de la terra tenien doble ració, segons acord municipal. Els transeünts no podien comprar-ne.

Al mes de gener de 1938 les Indústries d'Arts Blanques sol·licitaren a la Comissió de Control municipal un increment del preu del pa. Les raons que el justificaven en el seu escrit eren:

- L'increment de sous que s'havia produït com a conseqüència del procés d'integració de la indústria, ja que s'havia anivellat el sou dels treballadors dels molins amb el de les fleques.

- La necessitat de completar els setmanals del personal del sector que estava mobilitzat o en destins especials al servei de la República. (Això succeïa a totes les empreses.)

- El fet que només es treballés tres dies per setmana, però que s'haguessin mantingut els jornals sencers.

L'escrit de sol·licitud fou cursat a la Comissió dictaminadora de preus, la qual Comissió designà un expert (que, per cert, era regidor municipal en representació de l'ERC, Magí Solé), per emetre un informe sobre el tema.

L'informe de l'expert va ser contrari a la puja del preu del pa. Era un dictamen molt dur, que criticava de manera punyent els números presentats per les Indústries, dient coses com ara que la deficient qualitat del pa no era culpa de la guerra, sinó de la manca de cura dels seus productors.

Finalment, la Comissió de Control i Racionament de Queviures deixà el tema sense resoldre, tot argumentant que el govern republicà ultimava una normativa del producte; d'aquesta manera el preu del pa es mantingué en 0,25 pessetes la ració. Al mes de maig de 1938 es fixà el preu del quilo de pa en 1,20 pessetes, que significaven 0,30 pessetes la ració de 250 gr.

El peix

La qüestió del peix mereix també un comentari. A finals de 1936 aquest recurs tradicional de Vilanova esdevenia escàs. L'Ajuntament i els armadors establiren un acord en virtut del qual s'assegurava que el peix no manqués a la vila. Quatre quillats pescarien exclusivament per al mercat local, i així mateix es reservarien 200 quilos de peix diaris de les barques de llum per al consum de Vilanova. El producte es distribuïria mitjançant el carnet familiar.

Tanmateix, sembla que no es resolgueren ni els problemes d'especulació de preus ni els de distribució del peix, amb algunes tensions pel repartiment a les forces armades i l'existència d'enormes cues per adquirir, amb una mica de sort, el producte. D'altra banda, es deia que els armadors no respectaven la reserva de quota de peix per a Vilanova.

Al desembre de 1937 els armadors varen demanar a la Comissió de Control i Racionament de Queviures un augment de preus del peix i una reducció de les quantitats de peix per al consum de la vila. El 12 de desembre s'arribava novament a un acord, que en part representava la ratificació dels pactes anteriors, i d'altra banda s'especificaven nous punts. En concret, es mantenia per a la població la pesca dels quatre quillats que restava a disposició totalment del Consell municipal, sense cap possibilitat de vendre a comerciants de la vila. Respecte a les barques de llum, si la pesca era inferior a 10 caixes, la meitat es reservava per al consum local; si s'arribava a 40 caixes, 6 caixes eren per a la vila; i si la pesca era superior a 40 caixes, es disposaria de 10 caixes per al repartiment municipal. Els preus es mantenien al mateix nivell, i les forces armades no podrien adquirir altre peix que el que autoritzés l'Ajuntament. Finalment, l'acord esmentava que qualsevol incompliment d'aquelles normes per part dels armadors suposaria una sanció immediata sense cap altre avís.

El conveni fou comunicat de forma expressa als 14 armadors de la vila, comptant-hi l'anomenat Sindicat d'Indústries Pesqueres i Annexes (CNT), que s'havia incautat de la barca Mar-i-cel.

A finals de gener de 1938 els armadors comunicaren a la Comissió de Control municipal que incrementarien el preu del peix, tot argu-

mentant l'elevació del cost del combustible. Aquella Comissió traslladà l'escrit al Govern municipal, el qual disposà el mateix dia, pel tràmit d'urgència, la incautació de la llotja del peix, i en donà compte posteriorment al Ple municipal.

D'aquesta actuació del Govern local creiem que cal retenir dues notes:

1) S'establí una incautació d'acord amb les disposicions vigents en la llei municipal catalana, en concret pel sistema de municipalització d'un servei. Això indicava que ja es considerava fora de lloc la simple apropiació forçada fruit d'una resposta revolucionària, com uns mesos enrere.⁽⁶⁾

2) Al nostre parer, la incautació de la llotja de peix va ser la darrera actuació enèrgica en matèria econòmica que realitzà l'Ajuntament. En els mesos següents els esforços del Govern municipal (cada cop amb més canvis per les successives dimissions i les incorporacions a files) s'orientaren gairebé de forma exclusiva a assegurar la defensa de la població contra els bombardeigs.

PROVEÏMENTS I ACTITUDS POLÍTIQUES I SINDICALS

Les polèmiques que sovint es produïen entre les diferents forces polítiques i organitzacions sindicals en relació als proveïments, i que arribaven a una opinió pública molt sensibilitzada pel tema, amagaven moltes vegades diferents concepcions d'entendre l'economia i de valorar el paper del comerç i dels comerciants en la nova societat que semblava dissenyar-se de resultes del procés revolucionari.

Les idees sobre la distribució de queviures que tenia la CNT, força hegemònica a la ciutat i al Govern municipal, les hem de cercar a nivell local en les propostes discutides en el Congrés d'Economia que va tenir lloc al Teatre Bosc durant els mesos de març i abril de 1937, i que reuní totes les organitzacions econòmiques, col·lectivitats i sindicats de la vila.

Els tres eixos sobre els quals es desenvolupà el Congrés foren la creació d'un consell d'economia local com a òrgan de planificació

de la nova economia de Vilanova, la necessitat de regularització dels salaris, establint uns ventalls salarials dins les empreses i estudiant els salaris màxims i mínims, amb l'objectiu d'acostar-se al disseny d'un salari familiar; i en tercer lloc les possibilitats de socialitzar el comerç.

Fins i tot en aquest darrer punt s'elaborà una ponència que proposà la centralització de la distribució local en magatzems generals, la socialització de les botigues i la fusió de les altres fórmules de repartiment dels queviures (economats i cooperatives de consum) amb el sistema de col·lectivització.

Aquesta proposta, molt poc elaborada, pel que coneixem, no arribà a posar-se en pràctica, per bé que es considerava l'establiment del carnet familiar de racionament com una primera fase d'aquell projecte. I en tot cas va provocar un nerviosisme evident entre els comerciants així com en les organitzacions polítiques que els donaven suport.

Enfront de la CNT, les actituds de la UGT i del PSUC eren sensiblement diferents. Amb la idea programàtica que primer calia guanyar la guerra i després fer la revolució, i en tot cas la revolució que calia fer no passava per la col·lectivització general de l'economia local. Més aviat apuntaven a una socialització parcial d'alguns sectors estratègics, i semblava evident que el comerç minorista no era en absolut el sector prioritari a socialitzar.

Fixem-nos que quan Comorera accedeix a la Conselleria de Proveïments imposa una organització centralitzada i jerarquizada que deixa ben poc marge als voluntarismes autàrquics dels governs municipals.

Les discussions dels representats de la UGT en el congrés del Teatre Bosc qüestionaren vivament la col·lectivització del comerç proposada pel sindicat anarquista, i orientaren les seves propostes més aviat cap a la creació de cooperatives de consum.

Per conèixer l'actitud de l'ERC respecte als proveïments, cal repassar en primer lloc els números de *Democràcia* i, d'altra banda, hem de fer menció el *Manifest* de juny de 1937.

A l'editorial del primer número de *Democràcia* que va sortir durant la guerra (28 d'agost de 1937) s'exposa la línia programàtica del partit:

El que no volem ni voldrem mai és contribuir al desordre sistemàtic, als assaigs mancats de base i que serveixen únicament per a destruir la nostra economia, pertorbar la rereguarda i crear dificultats al sosteniment de la guerra, que ens han imposat els feixistes nacionals i internacionals.

Favorables a la normalització que impulsava la Generalitat en tots els camps de la vida econòmica, els d'ERC consideraven que el petit comerç, a part de que havia donat mostres de fidelitat al règim republicà i al Govern català, coneixia el seu ofici i podia integrar-se sense problemes a la "nova economia", la qual exigia també l'agrupació voluntària dels consumidors a través de las cooperatives de consum.

Un punt especial és el *Manifest* que va fer públic l'Esquerra al juny de 1937, i que figura reproduït en el llibre de Puig Rovira⁽⁷⁾ Aquest escrit dedica bona part de la seva extensió al tema dels proveïments. En resum diu:

- L'economia vilanovina està exhaurida per manca de recursos i d'estalvis a causa dels saqueigs dels comptes bancaris durant els primers mesos de la guerra.

- El projecte de col·lectivització total de la CNT està abocat al fracàs.

- Existeix una total desorganització dels proveïments, a més de possibles irregularitats.

- Els temps exigeixen austeritat, eficàcia i responsabilitat per part del Consell municipal.

Aquest escrit s'ha d'emmarcar en la situació política i econòmica que vivia la ciutat. D'una banda, continuava la tensió arran dels fets de maig i la progressiva pèrdua d'hegemonia de la CNT que, malgrat això, estava disposada a tirar endavant els seus projectes econòmics. D'altra banda, assistim a l'agreujament en els subministraments de queviures i a una certa desorganització administrativa en un moment en què la Generalitat ja impulsava les delegacions comarcals de proveïments. Tot això feia preveure a l'Esquerra que assumiria l'Alcaldia en la primera reorganització política que es produís, capgirant les majories municipals, la qual cosa no fou així perquè uns mesos després pactaren la CNT i el PSUC per mantenir el representant anarquista (Recasens) a l'Alcaldia de Vilanova.

PREUS I COST DE LA VIDA

Analitzarem breument l'evolució dels preus dels queviures, publicats amb una certa regularitat al *Full* municipal.

Hem de tenir en compte que són preus de productes racionats, que indiquen el grau d'escassetat de l'article. Això pot suposar l'existència d'importantes variacions de preus d'un determinat producte a molt curt termini en funció de les partides que arribaven al municipi. En conseqüència, l'evolució trimestral d'un preu pot amagar variacions mensuals o diàries molt significatives.

D'altra banda, la relativa estabilitat del preu d'un article pot suposar no només que s'adquirien quantitats regulars d'aquell producte, sinó també que n'arribaven partides d'inferior qualitat que permetien mantenir el preu estable (aquest podia ser el cas de l'oli).

Finalment, també cal esmentar que només ens fixarem en els preus d'alguns productes alimentaris, deixant de banda altres articles de primera necessitat (el vestit, per exemple) que conformarien uns valors del cost de la vida més aproximats a la realitat del període.

Segons dades utilitzades per Bricall,⁽⁶⁾ la Regió de Tarragona, a la qual pertanyien el Garraf i Vilanova, fou la regió que experimentà menys increment del cost de la vida entre el darrer trimestre de 1937 i el primer de 1938.

Any	Catalunya	R. Tarragona
1937 (octubre)	100	100
1938 (febrer)	149,7	126,7

Agafant una mostra d'una vintena de productes alimentaris, atenent únicament al criteri de disponibilitat d'informació proporcionada pel *Full* municipal, i establint una simple mitjana dels preus dels articles, obtenim com a resum la següent evolució:

- Tercer trimestre 1936: 100.
- Tercer trimestre 1937: 174,6.
- Tercer trimestre 1938: 246,1.

La qual cosa comporta que entre mitjan 1936 i 1937 els preus de la mostra augmentaren un 4,8% mensual de mitjana, i en el segon període (1937-38) l'increment seria d'un 2,9% mensual.

Si tenim en compte que en els dos primers mesos, juliol-agost de 1936, molts productes s'incrementaren entre un 15 i un 25%, els preus de la mostra arribarien a triplicar-se en aquest període durant el qual els sous com a màxim varen multiplicar-se per dos.

COMENTARI FINAL

Els proveïments foren el gran problema de la rereguarda. Un problema que afectava de ple totes les famílies, i, en conseqüència, resultava fàcil fer una certa demagògia sobre la base d'una escassetat real.

Fou segurament un dels temes més polèmics, juntament amb el problema dels "emboscats", que ja en els darrers mesos de la guerra va aixecar tantes protestes ciutadanes. (*Emboscats* es deia del qui aconseguia no anar a la guerra, sigui perquè s'amagava, sigui perquè s'havia col·locat en una empresa mobilitzada.)

Els proveïments comportaren crítiques i malestars entre les organitzacions polítiques i sindicals de la vila. Al meu parer, el Govern municipal esmerçà molts esforços per assegurar l'abastament de Vilanova, encara que, segurament, la desconfiança latent que tenia la CNT cap als comerciants de la vila o les fàcils acusacions de reaccionaris que es feien a l'ERC quan aquesta força condemnava el projecte de socialització de comerç, no ajudaren gaire a la creació d'un front comú en un tema tan delicat com la distribució de queviures.

Moltes vegades, sota les acusacions mútues d'irregularitats, especulació, acaparament o frau, s'amagaven postures ideològiques contràries i objectius polítics diversos.

En tot cas, el problema de l'organització del subministrament de productes de primera necessitat, com tots els assaigs d'aquest breu període, estava condicionat per la guerra. Dit d'una altra manera, l'evolució progressiva de l'escassetat de productes no va sorgir per l'adopció d'un nou model més o menys revolucionari, sinó que era un efecte del deteriorament de la situació econòmica fruit del conflicte bèl·lic.

Finalment, ben segur, tindria més sentit estudiar la problemàtica dels proveïments i l'evolució del cost de la vida des d'una perspectiva

temporal més àmplia; per exemple, des dels inicis dels anys trenta fins a la dècada dels cinquanta.

Perquè no podem oblidar que el racionament no va ser suprimit fins a mitjan 1951. Així doncs, també hauríem de parlar d'escassetat, de racionament, de fam, de mercat negre i de frau fins a començaments dels anys cinquanta, quan ja feia dotze anys que s'havia acabat la Guerra Civil.

NOTES

- (1) GENERALITAT DE CATALUNYA. *La població de Catalunya en 1936*. Servei Central d'Estadística. Barcelona, 1937.
- (2) Estadística de 1929. Carpeta Proveïments. Arxiu Municipal.
- (3) FÀBREGAS, Joan P. *Els factors econòmics de la Revolució*. Ed. Bosch. Barcelona, 1937.
- (4) GONZÁLEZ, M.; Revilla, F. *La CNT a través de sus Congresos*. Ed. Mexicanos Unidos. Mèxic, 1981, pp. 275 i ss.
- (5) A principis de 1937 es rep a l'Ajuntament una comunicació des de l'Argentina en la qual es feia constar que un vilanoví resident i mort en aquell país havia llegat la seva fortuna a Vilanova. L'herència constava de metàl·lic, valors i terrenys. Per efectuar els tràmits necessaris, el Consell municipal acorda el 21 d'abril destinar el secretari de l'Ajuntament, senyor Llorenç Coma, a l'Argentina. Un cop feta líquida una part de l'herència, excepte els terrenys, que no es vengueren de moment, el secretari transfereix l'import per gir postal a Perpinyà a nom del dipositarí municipal. Una quantitat de 135.000 francs s'inverteix en l'adquisició de 20 tones de cigrons i 46 de mongetes. La resta, que en la conversió a pessetes representava 200.438,80 pessetes, es transfereix des de França al Crèdit Lyonnais de Barcelona, i d'aquella entitat va passar a la Caixa de Pensions de Vilanova, per a dipositar-se en una llibreta al 3% d'interès anyal a nom de l'Ajuntament i de la vídua del pròcer, Maria Campaña, aquesta darrera com a usufructuària dels rendiments del compte esmentat. El secretari, per les gestions realitzades va sol·licitar, i el Consell municipal li concedí, una gratificació de 10.000 pessetes (igual al seu sou de tot l'any).
- (6) L'organització anarquista, des de les pàgines de *Vida Nueva*, ja havia proposat la col·lectivització de l'activitat pesquera. Vegi's el número 19, del 13 de desembre de 1936, segona època.
- (7) PUIG ROVIRA, F.X. *Vilanova 1936-1939*. Institut d'Estudis Penedesencs. 1994, pp. 231 i ss.
- (8) BRICALL, J.M. *Política econòmica de la Generalitat*. Vol. 1. Ed. 62. Barcelona, 1978. Segona edició, p. 138.